

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 26^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1945

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΠΑΛΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Τὸν Γραμματέα τῶν Πρακτικῶν κ. Σ. Κουγέαν ἀσθενοῦντα, ἀναπληροῦ ὁ κ. Ἰ. Καλιτσουνάκης.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ κ. Στ. Λυκούδης ὁμιλεῖ ὡς κατωτέρω περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀντιστρατήγου κ. Σ. Γυαλίστρα ἐκδοθέντος βιβλίου «Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ οἱ βαλκανικοὶ γείτονές του κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους».

Κύριοι Συνάδελφοι, Κυρίες καὶ Κύριοι,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ εἶπω ἀνεπαρκέστατά τινα, διὰ τὸ ὑπὸ τίτλον «Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ οἱ Βαλκανικοὶ γείτονές του» σύγγραμμα τοῦ ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Οἰκογενείᾳ συναδέλφου κ. Σεργίου Γυαλίστρα, ἀντιστρατήγου ἐν ἀποστρατείᾳ. Τὸ ἔργον τοῦτο, φιλοκάλως ἐκδοθέν, ἔχει ἤδη κατατεθῆ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, παρ' ἧς ἔχω τὴν ἐντολὴν νὰ τὸ παρουσιάσω ἐν δημοσίᾳ συνεδρίᾳ της.

Εἶπον «ἀνεπαρκέστατά τινα», καθ' ὅσον ὀφείλω ἐξ ὑπαρχῆς νὰ τονίσω ὅτι, λόγῳ ἀναρμοδιότητός μου, δὲν θὰ ἔπρεπε ν' ἀποτολμηθῆ παρ' ἐμοῦ ὁμιλία περὶ τοῦ ἔργου τούτου, ἀδιάφορον ἂν ὑπεράγαν μετριοφρόνως χαρακτηρίζεται αὐτὸ παρὰ τοῦ συγγραφέως του, ὡς συλλογὴ ἀπλῆ «οὕτως εἰπεῖν εὐρετήριον πληροφοριῶν, χρησίμων εἰς τὴν διεκδίκησιν τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων»... Διότι, ὡς ἐπίσης τονίζει ὁ συγγραφεύς, τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα, τὸ πρόβλημα τοῦ μακεδονοφώνου γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἡ κομιτατζήδικη δρᾶσις ἀπὸ τοῦ 1897 ἕως τὸ 1908, οἱ πόλεμοι τοῦ 1912—1913, 1915—1918, καὶ ὁ πρὸς τὴν λῆξίν του ἐν Εὐρώπῃ χωρῶν ἤδη, «πάντα ταῦτα τὰ ἐκ τοῦ παρελθόντος στοιχεῖα, συναποτελοῦν κρίσιμα

ἐνιαῖον καὶ εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένα πρὸς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διὰ τὴν διαρρῦθμιν τῶν βορείων τοῦ Κράτους συνόρων»... Ὁρθοτάτη πεποίθησίς του, εἰς αὐτὸν μὲν ἐμπνεύσασα τὸ δεσπόμενον θέμα τῆς συγγραφῆς του, τὸ εὐθύς ἀπὸ τῆς «εἰσαγωγῆς» τοῦ ἔργου ἐκδηλούμενον λαίτ μοτίβ του, ἀλλ' ἀποτελέσασα δι' ἐμὲ τὸν ταπεινόν, ὡς εἰσηγητήν, φορτίον δυσβάστακτον.

Ἡ μόνη ἐν προκειμένῳ ἀρμοδιότης μου, εἶναι ἡ τοῦ ἐκπληρωτοῦ πρὸς τὸν συγγραφέα καθήκοντος συναδελφικοῦ, ἐφ' ὅσον, τό γε νῦν ἔχον, τυγχάνω ὄν τὸ μόνον ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν στρατιωτικὸν μέλος τῆς.

Ὅμως, καὶ τὸ περὶ οὗ ὁμιλῶ ἀξιολογώτατον ἔργον, δὲν εἶναι, κατὰ τὸ μεγαλύτερόν του μέρος τουλάχιστον, στρατιωτικὸν καθαρῶς σύγγραμμα, ἀλλὰ μεγάλου διαμετρήματός πράγματεία πολιτική, βαθεῖα, πολυμερῆς, πραγματικῆς ἀξίας ἀναμφισβητήτου, ἐθνικοῦ ἐνδιαφέροντος μεγάλου, καί, πρὸ πάντων δὲ τοῦτο, ἐπικαιρότητος ἀπολύτου.

Ὡς τοιαύτην λοιπόν, θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν ἔκριναν καὶ νὰ τὴν παρουσίαζον, τὴν συγγραφὴν αὐτήν, συνάδελφοι ἄλλοι παρὰ τὴν μετριότητά μου, τῶν ἐκ τῆς τρίτης ἀκαδημεικῆς τάξεως ἢ ἐκ τῆς δευτέρας. Τούτου μὴ γενομένου, φοβοῦμαι μὴ ἀδικῶ ἄθελά μου ἔργον ὠραῖον, καταπεισθεῖς καὶ ἀποδεχθεῖς νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτοῦ, δι' ὃν λόγον ἀνωτέρω εἶπον.

Συγκομιδὴν ὀλόκληρον, εἰδήσεων καὶ ἐπιχειρημάτων, προσφέρουν εἰς τὸν ἀναγνώστην, τὰ ἕξ μέρη εἰς ἃ ἡ συγγραφὴ αὕτη κατανέμεται: Διαγμάτων εὐπέπτων διὰ πάντα φιλόστορα ἐπιβοηθημάτων πολυτίμων εἰς τὸν ὑπεύθυνον, ἢ πάντα ἀπλῶς ἀρμόδιον, τῶν ἐθνικῶν μας ζητημάτων διαχειριστὴν πληροφοριῶν διαφωτιστικῶν διὰ πάντα ξένον, θέλοντα νὰ μορφώσῃ κατὰ τὴν ἀπόλυτον μὲν αὐτοῦ κρίσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐδραζομένην ἰδίαν γνώμην καὶ ἴδια συμπεράσματα, ὡς πρὸς τὰ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, τὰ τε γεγονότα καὶ τὰ καινουργούμενα. Συσχετικῶς δὲ πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἐπιτραπήτω μοι ἰδιαιτερον νὰ ἐξάρω, τὴν σημασίαν τῆς, — ἦν ὁ συγγραφεὺς ὑπόσχεται, καὶ δὴ ὡς προσεχῆ — μεταφράσεως τοῦ ἔργου του εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἀλλὰ καὶ ὅση μοι δύναμις νὰ εὐχηθῶ, ὅπως ἐπακολουθήσωσι καὶ μεταφράσεις του εἰς τε τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ρωσικὴν. Μέτρον, ὅπερ ἄλλως τε πρέπει κατὰ κανόνα καὶ ἀπαρεγκλίτως νὰ ἐφαρμοζήται ὑπὲρ παντὸς τοιοῦτου εἴδους συγγράμματος, ὠφελείας ἐθνικῆς.

Τὸ πρῶτον τοῦ ἔργου μέρος, ἀποσκοποῦν τὰ τῶν ἀντιθέσεων πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ὑποδιαιρεῖται εἰς κεφάλαια δέκα ἑπτά.

Καὶ ἀπλῆ παράθεσις περιλήψεως τῶν τίτλων των, ἀρκεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ τὸ ὑπὲρ τοῦ περιεχομένου τῶν κεφαλαίων τούτων ἐνδιαφέρον. Ἐπιτραπήτω μοι νὰ πράξω

ούτω: Ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τοὺς μέσους αἰῶνας.— Ἡ γένεσις καὶ ἡ διάδοσις τοῦ μακεδονικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος.— Ἡ δημιουργία τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας.— Τὸ Βουλγαρικὸν πραξικόπημα τοῦ 1876.— Τὸ βουλγαρικὸν κομιτᾶτον.— Ὁ πόλεμος 1914 — 1918. — Ἡ ἐπὶ Μικρὰν Ἀσίαν στρατεία. — Αἱ βαλκανικαὶ διασκέψεις. — Ὁ πρὸς τὴν λῆξιν του ἤδη χωρῶν Παγκόσμιος πόλεμος. — Αἱ εἰς αἷμα θυσίαι τῶν Ἑλλήνων εἰς μάχας διωγμὸς καὶ μαρτύρια.— Ἡ βουλγαροφίλος προπαγάνδα. — Ἡ βουλγαρικὴ διέξοδος πρὸς τὸ Αἰγαῖον. — Ἡ γερμανοῦταλικὴ προπαγάνδα. — Παράλληλισμός τῶν δύο γειτόνων.

Ὅποσα στοιχεῖα ἀναληφθέντα ἀπὸ τὰ ἀχανῆ θησαυροφυλάκια τῶν παρακαταθηκῶν τῆς Φυλῆς, παρενέβαλεν ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ πολυειδὲς τοῦ ἔργου του ὑλικόν, ὡς τίτλους ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἀξιώσεών της!

Ἄλλὰ καὶ πόσοι μελετηταί, τῶν στοιχείων τούτων τῶν διὰ τῆς συγγραφῆς τοῦ κ. Γυαλίστρα φερομένων ἤδη εἰς φῶς διὰ τὸ πολὺ Κοινὸν τουλάχιστον, δὲν δικαιούνται νὰ διαιρωτῶνται, ἂν, πότε, κατὰ τινα τρόπον, ἐξυπηρετήθη δι' αὐτῶν ἡ Ἐθνικὴ Ὑπόθεσις;

Ἄν λ. χ. ἐχρησιμοποιήθησαν, πρὸ τοῦ κριτηρίου τῆς Διεθνoῦς κοινῆς Γνώμης δεόντως, τὰ ἀκλόνητα ὑπὲρ τῆς ἑλληνικότητος τῆς Μακεδονίας ἐπιχειρήματα καὶ ἀδιάσειστα συμπεράσματα, τῶν παντὸς ἔθνους φιλελλήνων παρατηρητῶν Ἀγγλων, Γάλλων, Ρώσων, Ἰταλῶν κτλ. ἀλλὰ καὶ Βουλγάρων ἀκόμη, οἱ ὅποιοι ἄθελά των φιλελληνίζουσι χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται. Ἐὰν ἐπὶ παραδείγματι ἠντιλήσαμεν ὄφελός τι ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ ὅποια προσέφερον ὁ Amadore Virgili, (Ἰταλὸς ἦτο, φιλέλλην, αὐτός, καὶ ἄς μὴ μᾶς φανῆ σήμερον παράδροξον τοῦτο:— Πόσοι δὲν ὑπῆρξαν τοιοῦτοι, Ντέ-Γκουμπερνάτις καὶ Σανταρόζζαι καὶ πλεῖστοι ὅσοι «προφασισταί;») — ὁ ὁποῖος Virgili ἀπηλάθη εἰς Βραζιλίαν τὸ 1908, ἔνεκα τοῦ φιλελληνικοῦ συγγράμματός του *La questione Rumeliota e la politica Italiana*, τὸ ὁποῖον ἐδράζετο εἰς τὴν ἐπὶ Χιλμῆ πασᾶ γενομένην τὸ 1904 ἀπογραφῆν.

Ἀσφαλῶς, δὲν ἐχρησιμοποιήθη δεόντως. Διότι καθὼς ὁ στρατηγὸς Γυαλίστρας ἀποκαλύπτει, ἐνῶ ὁ καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Ἰρτσικόφ, ἂν καὶ Βούλγαρος ὡς πρέπων ὅμως ἱστορικὸς ὠμολόγει, βάσει δὲ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ Χιλμῆ, ὅτι «ἐξαιρέσει τῶν ἀλβανῶν, οἱ βούλγαροι εἶναι οἱ ὀλιγαριθμώτεροι μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῶν βαλκανίων», ἡ ἀπογραφὴ αὕτη ἡ γ ν ο ἡ θ η ἐν Ἑλλάδι... Ὅτι δέ, ὅτε ἐν ἔτει 1913 ἐδημοσιεύετο ἐν Ἀθήναις, ἡ εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ἀφορῶσα πραγματεία τοῦ λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ τότε Ἀλεξάνδρου Μαζαράκη, τοῦ λατρευτῆς μνήμης συναδέλφου μας, ἡ ἁρμοδία τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείου μας ὑπηρεσία, ἡ ἐπιφορτισθεῖσα τὴν ἔκδοσιν τῆς πραγματείας ἔνεκα ἀπουσίας τοῦ συγγραφέως της εἰς τὴν ζώνην τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐξ ἀβλεψίας ἐκκυκλοφόρησε τὰ ἀντί-

τυπά της, χωρίς να προσαρτήση τούς πίνακας τούς ἐμφαίνοντας τῆς ἀπογραφῆς τοῦ Χιλμῆ τὰ ἀποτελέσματα.

Γενικῶς δὲ ὁ κ. Γυαλίστρας ἀποδεικνύει ὅτι ὄχι μόνον πρέπουσα ἀντιβουλγαρική προπαγάνδα δὲν ὑφίστατο παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπιχειρήματα, ἔστω καὶ πρὸς στοιχειώδη ἀντίκρουσιν τοῦ ἔργου τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας, δὲν ἐχρησιμοποίηθησαν, εἴτε δεόντως εἴτε καθόλου, ἐπιχειρήματα μάλιστα, μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς εἶχον ὀπλίσει—διὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀπροκαλύπτων ὁμολογιῶν των—τόσον ξένοι σαφῶς ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων κεκρηυγμένοι, ὅσον καὶ οἱ Βούλγαροι αὐτοὶ οὔτοι. Καὶ παραθέτω, δειγματολογικῶς οἰονεῖ, τοιαύτας περιπτώσεις:

Ἐξ ὧν ὁ Δάνεφ, Βούλγαρος ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τότε, ψέγων τὸ κομιτάτων ὁμολογεῖ διὰ τοῦ τύπου, ὅτι αἱ τάσεις τοῦ κομιτάτου ἐλέγχονται ἄσκοποι, ὅτι δὲ οἱ Σέρβοι, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Βλάχοι, ἐκδηλοῦν τὴν δρᾶσίν των ἐν Μακεδονίᾳ μόνον δι' ἰδρύσεως σχολείων καὶ διαφυλάξεως τῶν θρησκευτικῶν συμφερόντων τῶν ὁμοεθνῶν των, οὐχὶ δὲ δι' εἰσκομίσεων ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων, οὐδὲ διὰ καταρτισμῶν κομιτάτων καὶ ἀνταρτικῶν συμμοριῶν.— Οἱ Γκέσωφ καὶ Ἰβάνωφ, βούλγαρος πρωθυπουργὸς ὁ μὲν, ἀρχιστρατήγος βούλγαρος τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ὁ δὲ—ἀπροκαλύπτως ἀποδίδουν τῆς Βαλκανικῆς συμμαχίας τὴν διάσπασιν εἰς τοὺς βουλγάρους, ἀδιάφορον ἂν δι' αὐτὴν τὴν «ἐγκληματικὴν παραφροσύνην» (folie criminelle) αἰτιῶνται ἀνευθύνους κύκλους· ἐκείνους δὲ ἀκριβῶς τοὺς κύκλους, τοὺς ὁποίους ἀπεκάλυπτε, καὶ μέχρις ὕβρεων σχεδὸν κατηγορεῖ, ὁ κατὰ τὸ 1904 πρεσβευτῆς τῆς Βουλγαρίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Νάτσεβιτς—Τὸ 1885 πάλιν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐορτῶν ἐπὶ τῇ χιλιετηρίδι ἀπὸ τῆς ἀγιοποιήσεως Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου, ἐξεδόθη παρὰ τοῦ—ὑπὸ ψευδώνυμον Ὀφφέικο—μέλους τῆς ἐν Κων/πόλει βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας Σαπόφ, πραγματεία ὑπὸ τὸν μεταφρασμένον τίτλον «Ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν χιλιετηρίδα τοῦ Ἁγίου Μεθοδίου, ἥτοι ἐκθεσις περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεστώσης καταστάσεως τοῦ Βουλγαρισμοῦ», ἐκείνη ἣτις ὑπεστήριξε τὸ ἀδύνατον τῆς νοήσεως καὶ τῆς ὑποστάσεως Βουλγαρίας ἄνευ τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὅμως, παραλλήλως πρὸς τὰ, ἄξια δικολάβου παρ' εἰρηνοδικίῳ τριτενουσης ἐπαρχιακῆς κωμοπόλεως, ἄφθονα, ὅσον καὶ εἰς στρεψοδικίαν ἄφθαστα, ἐπιχειρήματα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος πραγματείας, ἐκολύμβων ἐν αὐτῇ καὶ λαύρακες ἐξομολογήσεων, καὶ δὴ εἰς παραπόνου τόνον. Μία λ.χ. τούτων ἐπὶ λέξει: «Φεῦ! Εἶναι μὲν ἡ ταπεινωτικώτατον καὶ πικρόν, πλην πρέπει ἐν τοσοῦτῳ νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῆς Βουλγαρικῆς μας Μακεδονίας, δὲν ἔχει συνείδησιν Βουλγαρικὴν. Ἐὰν τυχὸν ἡ Εὐρώπη ἐκάλει σήμερον τοὺς βουλγαρικοὺς πληθυσμοὺς νὰ δηλώσουν εἰς ποίαν ἐθνικότητα ἀνήκουν, ἡμεῖς πολὺ φοβούμεθα, ἢ μᾶλλον εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι «πουλί», τὸ μέγιστον τῆς Μακεδονίας μας μέρος, θὰ ἔξωπετάξῃ ἀπὸ τῆς

» φοῦχτες μας... Τῶν μερῶν αὐτῶν οἱ κάτοικοι, ἐξαιρέσει δύο ἢ τριῶν βορείων ἐπαρχιῶν, ἔτοιμοι εἶναι νὰ δηλώσουν ἐγγράφως, ὅτι προτιμοῦν τὰ ἑλληνικά σχολεῖα μὲ »*Ἑλληνας διδασκάλους...*»

Τὸ τότε Κράτος μας ἀφῆκεν ἀχρησιμοποίητα πάντα ταῦτα. Μήπως καὶ πρὸ ὀγδοηκονταπέντε ἔτῶν, δὲν ἀφῆκε τὴν Propaganda Fide, νὰ ἐκριζώσῃ ἀνενοχλήτως ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν τὸ ἀλφάβητόν μας, τὸ ὁποῖον διὰ μακροετῶν καὶ πολυμόχθων ἀγῶνων διδασκάλων μας καὶ ἱερέων, εἶχεν τότε ἀπὸ ἡμίσεος καὶ πλέον αἰῶνος ἐπικρατήσῃ ἀπολύτως ἐκεῖ, διὰ τὸν γραπτὸν ἀλβανικὸν λόγον καὶ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν πάντων τῶν ἀλβανικῶν δημοσιευμάτων, ὡς ἄλλοτε ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ἀναπτύξω, ἀπὸ τοῦ ἀκαδημεικοῦ τούτου βήματος;...

Ἐν τούτοις, ἡ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν μας συμφερόντων βαρύνουσα σπουδαιότης, τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ πραγματείᾳ τοιούτων ἱερεμιᾶδων, εἶχεν ἀγάγει ἀφελεστάτους τινὰς Ἑλληνας, εἰς τὸν ἄσκοπον κόπον τῆς ὑποβοηθήσεως τοῦ τότε Κράτους, πρὸς τὸ νὰ ἐπωφεληθῇ διὰ καταλλήλων ἐνεργειῶν του, τῆς γενικῆς ἐντυπώσεως, ἣν ὑπὲρ ἡμῶν θὰ ἐπροξένοι ἡ πραγματεία ἐκείνη, καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ ξένῃ, ἂν εὐρείας δημοσιότητος ἐτύγχανε.

Εἰς τῶν ἀφελῶν ἐκείνων, ὑπῆρξεν ὁ ἄξιος τῆς Πατρίδος πολίτης Δημήτριος Βικέλας, ὁ ὁποῖος, ἅμα τῇ ἐκδόσει της, ἔσπευσε νὰ σχολιάσῃ τὴν πραγματείαν δι' ἀνακρινώσεώς του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Le rôle et les aspirations de la Grèce dans la question d' Orient*» γενομένης τὴν 2 Δεκεμβρίου 1885 ἐν Παρισίοις πρὸ τοῦ Cercle Simon, εὐρύτατα δὲ κυκλοφορησάσης διὰ τεύχους ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον. Χλιαρότατα ὅμως ἐχρησιμοποιήθη ἡ προσπάθεια αὕτη τοῦ Βικέλα, ὁμοίαν δὲ ἔσχον τύχην καὶ αἱ προσπάθειαι δύο ἄλλων ὁμοιοπαθῶν του, τῆς τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Φιλιππουπόλει δημοσιευομένης τότε φερωνύμου ἐφημερίδος καὶ τῆς τοῦ Ἰωάννου Καλοσύπη τοῦ ἐκ τῶν διευθυντῶν τῆς Πειραικῆς ἐφημερίδος «*Σφαῖρα*», ἀμφοτέρων μεταφρασάντων ἑλληνιστὶ τὴν βουλγαρικὴν πραγματείαν ὅλην.

Ὡς ἰδιαίτατα τὸν ἑλληνισμὸν ἐνδιαφέροντα τονίζει ὁ στρατηγὸς Γυαλίστρας, τὰ πρὸς τὸ ἰνστιτοῦτον Κάρνεξι σχετιζόμενα, ἐξηγῶν μετὰ τοῦ ἀμερολήπτου Ἄγγλου συγγραφέως Setton Watson («*The rise in the nationality of the Balkans*»), μέσῳ τίνων δολοπλοκιῶν ὑπέστη ἀκουσίως του ἀλλὰ βαθύτατα, τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας τὴν ἐπήρειαν, ὥστε τὸ παγκοσμίου φήμης ἰνστιτοῦτον αὐτό, πρὸς τὸ ὁποῖον πολὺν βαθεῖα εὐγνώμονεϊ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ δι' ὅλας τὰς ἄλλας ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐνεργείας του, νὰ ἐπαγάγῃ πορίσματα ἀπολύτως ἀσύμφωνα πρὸς τὴν Ἱστορίαν, διατυπωθέντα δὲ εἰς τὸ ὀγκῶδες σύγγραμμα *Enquête dans les Balkans. Dotation Carnégie pour la paix internationale*» ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπακολουθήσαντα δημοσιεύματά του, ἐν ἀπολύτως φιλοβουλγαρικῷ πνεύματι.

Ἐφθασε δὲ μάλιστα τὸ παγκοσμίου εὐκλείας ἴδρυμα τοῦτο, καὶ νὰ ὀρίση παρακολουθητὴν τοῦ πνεύματος συγγραφεῖς τῶν βουλγαρικῶν διδακτικῶν βιβλίων, σοφὸν ὄντως καθηγητὴν τῆς ἐν Παρισίοις σχολῆς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, καὶ τῆς συγχρόνου ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σόφιας, τὸν Ἰβάνωφ, ἄλλον αὐτὸν παρὰ τὸν προμνησθέντα στρατηγόν. Ὑπερέτησε δὲ τὴν πατρίδα του οὗτος, ὅπως ἦτο φυσικὸν ἄλλως τε, μοχθήσας ὑπὲρ τῶν βλέψεών της. Πάντοτε δὲ εἰς μεγίστην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν ἀληθειῶν τηρούμενος, ἀπέστελλεν ἐκθέσεις πρὸς τὸ ἴνστιτούτον, βάσει τῶν ὁποίων ἐκεῖνο ἐπήγετο συμπεράσματα σφαλερὰ καὶ μὴ εἰς τὸ κῆρὸς του προσαρμόζοντα.

Καὶ ἐπικαλεῖται διὰ πάντα ταῦτα ὁ στρατηγὸς Γυαλίστρας, πᾶσαν ἐπίσημον προσπάθειαν δυναμένην ἤδη νὰ διαφωτίσῃ τοῦ Ἰνστιτούτου τὴν Ἐπιτροπὴν, βάσει ἐπιχειρημάτων ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας ἐδραζομένων. «*Διότι τώρα — τονίζει — ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα θὰ ἐπιστρατευθῇ ὑπὲρ ποτε ἐντατικωτέρα*», ἐν τῇ προσπαθείᾳ της, ὅπως καὶ ἡ σύγχρονος ἀπολογία τῆς Βουλγαρίας δικαιωθῇ, δι' ὅσα παρ' αὐτῆς καὶ ἀπὸ τοῦ 1941 ἐκαινουργήθησαν καὶ ἐκακουργήθησαν.

Ὅμως μακρογορῶ, καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ταχθεῖσά μοι διάρκεια, δὲν μοι τὸ ἐπιτρέπει. Καὶ παραλείπων διὰ τοῦτο τὰ λοιπὰ τοῦ πρώτου μέρους κεφάλαια, τὰ πέντε ἄλλα μέρη τοῦ συγγράμματος ἰσάξια καὶ ταῦτα εἰς σημασίαν, βάθος εἰδήσεων καὶ ἐπιχειρημάτων—τὸν πλήρη αἰσιοδοξίας διὰ τὸ παρὸν καὶ ἐπὶ τὸ μέλλον ἐπίλογον τοῦ ἔργου, τοὺς προσσηρημένους «ἐκτὸς κειμένου» ἔθνογραφικοὺς χάρτας—ἀλάλους ἄλλ' εὐγλώττους καὶ ἀψευδεῖς μάρτυρας, ἅμα δὲ καὶ ἀπολογητὰς τῶν δικαίων τῆς φυλῆς—σταματῶ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν.

Διότι θὰ ἤθελον νὰ παρεκάλουν ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὸν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ ψυχικὸν σθένος νὰ ἐπιχειρῇ ἐπὶ τοῦ θέματος συγγραφὴν, ὅταν ἀπρόοπτοι καὶ φοβεροὶ τῷ ἐπεκρέμαντο οἱ ἀπὸ τῆς κατοχῆς ἐπικείμενοι κίνδυνοι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον δὲν μὲ συνδέει ἄλλη τιμὴ, πλὴν ἡ τοῦ ἀπλοῦ καὶ φευγαλέου καθ' ὁδὸν χαιρετισμοῦ μας, νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ εὐμενῶς ὑπόδειξιν τινα:

Φυσικὸν εἶναι νὰ ἐξαντληθῇ ἡ συγγραφὴ του αὕτη ταχέως, ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιτύπων τῆς πρώτης ταύτης ἐκδόσεώς της, θὰ εἶναι πολὺ - πολὺ μικρότερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ τὴν μελετήσουν πρὸς προσανατολισμὸν των καὶ αἰσιοδοξίαν. Μετὰ τῶν συμπληρώσεων λοιπόν, ἅς θὰ ἐπενέγκῃ πρὸς πρόσθετον πλουτισμὸν τοῦ ἔργου του ἐν νεωτέρᾳ ἐκδόσει προχείρως τῷ ὑποδεικνύω προσθέτους τινὰς πηγὰς, ὡς λ. χ.:

— Τὴν βυθυτάτην «*περὶ Κουτσοβλάχων*» πραγματείαν μετὰ τῶν πηγῶν της, τοῦ συναδέλφου κ. Κεραμοπούλλου, καθὼς καὶ τὰ πολλὰ ὡς πρὸς τοὺς Βουλγάρους

δημοσιεύματα τοῦ ἰδίου, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τὸ πέρυσι ἐκδοθὲν μερίμνη τῆς «Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Ἑλληνικῶν Δικαίων», μικρὸν μὲν ἀλλὰ περιεκτικώτατον τεῦχος «Ἐξομολόγησις ἀπροκάλυπτος».

— Τὴν «ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ» μὲ κέντρον καὶ βάσιν τὴν Μακεδονίαν τοῦ Κλ. Νικολαΐδου.

— «Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος 1878—1905» τοῦ Νικολ. Βλάχου.

— Ὡς μικρὰ δὲ παραποτάμια τοῦ παντωλοῦ του, τὰς ἄς, προτροπῇ συστάσει καὶ ἐντολῇ τοῦ Βενιζέλου, κατέβαλε προσπαθείας, ἐν τῇ ξένη ὣν τότε, ὁ παντοίων γνώσεων βριάρεως κ. Γεώργ. Ἀρβανιτάκης, διευθυντῆς τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἱστοριοῦ, ἀρχείου τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείου, σεβαστὸς ἤδη ἀλλὰ θαλερὸς τοῦ χρόνου νικᾶτωρ¹. Αἱ προσπάθειαι ἐκεῖναι τοῦ ἐν λόγῳ κυρίου, εἶχον λάβει εὐρυτέραν δημοσιότητα, ἐνσωματωθεῖσαι εἰς τεύχη, μεταξύ τῶν ὁποίων ἀναπολῶ τὰ ὑπὸ τίτλους: Dossier Bulgare—Allegations Bulgares—Les impérialistes Italiens et les grecs irrédimés—Les prétentions Bulgares sur Adrianople—Sur l'attribution de Ste Sophie.

... Αὐταὶ εἶναι αἱ ὡς πρὸς τὸ σύγγραμμα τοῦ στρατηγοῦ κ. Γυαλίστρα, οὐχὶ ἀξιωματικαὶ ἀλλ' ἀπλῶς ὑπαξιωματικαὶ ἀντιλήψεις μου. Πάντως μὲ ἤγαγον αὐταὶ νὰ μορφώσω, σαφῶς ἀνενδοιάστως καὶ ἐπιπροσθέτως, καὶ ἕτερόν τι συμπέρασμα.

Ἐφορᾷ δὲ τοῦτο οὐχὶ εἰς τὸ σύγγραμμα, αὐτὴν τὴν φορᾶν, ἀλλ' εἰς τὸν συγγραφέα. Μέχρι σημείου δὲ ὥστε, λόγῳ τῶν γνώσεών του περὶ τῶν ἐθνικῶν μας διεκδικήσεων, νὰ τὸν φαντάζωμαι οὐχὶ ἐν Ἀθήναις εὐρισκόμενον, ἀλλὰ ἐπὶ ὑπερωκεανείου διαπλέοντος, ἀπὸ οὐχὶ πολλῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὰς κελεύθους, ἐν μέσῳ κινδύνων ἀπὸ ἐπιπλευσῶν ναρικῶν καὶ ὑποβρυχίων, μὲ πλεῦσιν πρὸς δυσμάς, πρὸς τὴν Νέαν ἤπειρον, φορέα καὶ αὐτὸν πρὸς τὰ ἐκεῖ, τοιούτων γνώσεων πολυτίμων κατὰ τοιούτους καιρούς... Τούτου μὴ γενομένου, ὑποχωρῶ εἰς τὴν τόλμην εὐλαβοῦς ὑποδείξεως: ὅπως μὴ ἐφεξῆς ἀχρησιμοποίητος μένει τοιοῦτος μελετητής, ἀλλὰ παρέχη, ὅπου ἐνδείκνυται, τῶν εἰδικῶν γνώσεών του τὴν συμβολήν, ἀνακαλούμενος πρὸς τοῦτο ἐκ τῆς ἀποστρατείας εἰς τὴν ἐνέργειαν διὰ κρατικὴν ἀνάγκην.

Πλὴν ἂς ἐπανέλθω εἰς τὸ σύγγραμμά του, ἵνα εἴπω τελευταῖά τινά, τὰ ὁποῖα, ὡς ἀφορῶντα ἰδίως εἰς ἐμὲ - αὐτόν, περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι νὰ τονίσω ἰδιαίτερον:

Μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ἢ ἰδέα ὅτι θεωρῶ τὸ περισπούδαστον τοῦτο ἔργον ὡς συγ-

¹ Ἀπεβίωσε.

κεντρῶσαν ἢ ὡς συμπεριλαβόν, ἅπαντα τὰ ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἀπαρ-
γραπτα ἀδιάσειστα καὶ ἀναφαίρετα στοιχεῖα, τὰ ἐν τῇ ἀνεξαντλήτῳ ἐθνικῇ παρακα-
ταθήκῃ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων θησαυρισθέντα, κατὰ τὸν μακροαῖωνα βίον τῆς
ἑλληνικῆς φυλῆς εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Ὁ διακεκριμένος μελετητῆς των φέρει διὰ τῆς συγγραφῆς του ταύτης, εἰς τὴν
ἐπιφάνειαν, ὠρισμένα, τινὰ μόνον ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῶν γεγονότων ἐκείνων : Αὐτὰ
τὰ ὁποῖα, διὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον, κρίνει σήμερον περισπούδαστα, εἴτε διότι
δὲν εἶχον ἄλλοτε χρησιμοποιηθῆ δεόντως εἴτε διότι τὰ θεωρεῖ τώρα ἐνδεικτικῶς
ἐπίκαιρα καὶ ὑπομνήσεως ἄξια.

Ἐξ ἄλλου, τὰ τοιαῦτα στοιχεῖα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον των διάσπαρτα. Ὅμως
τὰ ἐθνικῆς φύσεως ζητήματα, συχνάκις τίθενται ἀπροόπτως καὶ εἰς βαθμὸν μὴ
δίδοντα τὸν καιρὸν πρὸς τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ συγκέντρωσιν τῶν στοιχείων ἐκείνων,
ἅτινα, μετὰξὺ ἄλλων, κέκτηνται περιστατικῶς ἀποφασιστικὴν σημασίαν.

Δι' αὐτό, τὸ ἔργον περὶ τοῦ ὁποίου παρὰ τὴν ἀναρμοδιότητά μου εἶχον τὴν
τιμὴν νὰ ὀμιλήσω, καὶ ὡς ἀπαρχὴ ἀκόμη τοιαύτης περισυλλογῆς εἰς ἐνιαῖον, μέγα
ὅσον καὶ ἡ σημασία του, ἔργον, ἀπάντων τῶν ἀφορῶντων εἰς μίαν τῶν ἐπισήμων
προσώπων τοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος, δέον ἐπίσης νὰ χαιρετισθῆ μετὰ τῆς προση-
κούσης τιμῆς.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΦΑΚΕΛΛΟΥ

Κατόπιν αἰτήσεως τοῦ κ. Ἐμ. Λουκίδου, κατοίκου Θεσσαλονίκης, ἐπιτρέπεται
νὰ κατατεθῆ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας ὁ συνυποβληθεὶς κλειστὸς φάκελλος.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

ΔΗΜ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ. — Ἡ διδασκαλία τῶν *Θρησκευτικῶν* εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα¹.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ. — **Ψυχολογικαὶ πειραματικαὶ ἔρευναι.** Ἡ ἠθικὴ συνείδησις καὶ
ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας ψυχικὰς λειτουργίας. Β'. Ἡ ἠθικὴ συνείδησις
καὶ ἡ νοητικὴ ἰκανότης, ὑπὸ *Θεοφίλου Βορέα* καὶ *Μαρίας Κισσάβου* *.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πορίσματα ἐρευνῶν γενομένων
ἐν τῷ Ψυχολογικῷ Ἐργαστηρίῳ τοῦ Πανεπιστημίου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς δίδος

¹ Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν *Πολιτικὴν Ἐπιθεώρησιν*, τεύχ. 3-4 (1-28 Φεβρουαρίου 1946).

* THÉOPHILE BCRÉAS ET MARIE KISSAVOU. — *Corrélation entre la conscience morale et l'intelligence.* — Ἐκ τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἐργαστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.